УДК 347.73:336.227.5

А. Й. Іванський

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВИХ САНКЦІЙ ДО СУБ'ЄКТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ) ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

Одним із інструментів досягнення відкритості економіки України зовнішньому світу і стимулювання міжнародного економічного співробітництва на основі залучення іноземних інвестицій є спеціальні (вільні) економічні зони (ВЕЗ), концепція створення яких знайшла своє відображення в Законі України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 р. № 2673-XII [1], Постанові КМУ «Про концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні» від 14.03.1994 р. № 167 [2], у главі 39 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV [3]. У той самий час, поряд з розвитком інвестування, яке вкрай необхідне для економіки України, вельми важливим є питання створення належного правового режиму здійснення діяльності суб?єктів вільних економічних зон, при якому не будуть існувати умови незаконного ухилення від оподаткування. Одним із суттєвих елементів у механізмі правового регулювання таких відносин є інститут фінансової відповідальності та відповідного застосування фінансових санкцій за податкові правопорушення.

На території спеціальної (вільної) економічної зони діє законодавство України з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про загальні засади створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» (далі – Закон) або законом про створення конкретної спеціальної (вільної) економічної зони.

Згідно зі ст. 12 Закону у спеціальних (вільних) економічних зонах створюються сприятливі митні умови та режим митного оподаткування: пільговий режим та рівень оподаткування, специфічні валютно-фінансові умови, банківсько-кредитна система, система кредитування і страхування, умови окремих видів платежів та система державного інвестування.

Право об'єктів та суб'єктів економічної діяльності вільних економічних зон (далі – ВЕЗ) на державні гарантії закріплено у ст. 13 Закону, яке свідчить про поширення системи державних гарантій захисту інвестицій, передбачених законодавством про інвестиційну діяльність та іноземні інвестиції, на всі, без винятку, об'єкти та суб'єкти економічної діяльності. Аналогічне положення містить і ст. 404 Господарського кодексу України.

На сьогоднішній день на території України діють 12 спеціальних (вільних) економічних зон, до них належать: СЕЗ «Порто-франко» [4], СЕЗ «Миколаїв» [5], СЕЗ «Курортополіс Трускавець» [6], СЕЗ «Яворів» [7], СЕЗ «Славутич» [8], СЕЗ «Закарпаття» [9], СЕЗ «Сиваш» [10], СЕЗ «Донецьк» [11], СЕЗ «Рені» [12], СЕЗ «Порт Крим» [13], СЕЗ «Інтерпорт Ковель» [14] та ін.

© А. Й. Іванський, 2007

Усі спеціальні (вільні) економічні зони, що діють на території України, можна поділити на засадах дихотомії на види за ознакою змінюваності законодавства, яке створює відповідний правовий режим діяльності суб?єктів ВЕЗ.

Перший вид – це спеціальні (вільні) економічні зони, суб'єктам яких на території спеціальних (вільних) економічних зон у законодавчому порядку гарантована незмінність законодавства, яке діяло на день їх реєстрації як суб'єктів спеціальних (вільних) економічних зон. До таких спеціальних (вільних) економічних зон належать, наприклад, СЕЗ «Порто-франко», СЕЗ «Миколаїв» та ін.

До другого виду необхідно віднести спеціальні (вільні) економічні зони, суб'єктам яких на території спеціальних (вільних) економічних зон у законодавчому порядку не гарантована незмінність законодавства. До таких спеціальних (вільних) економічних зон належать, наприклад, СЕЗ «Азов», СЕЗ «Донецьк» та ін.

Проаналізуємо гарантії, що надаються суб'єктам спеціальних (вільних) економічних зон першого виду. Так, згідно з ч. 4 ст. 2 Закону України «Про спеціальну (вільну) економічну зону «Порто-франко на території Одеського морського торгівельного порту» від 23.03.2000 р. № 1607-III у разі зміни законодавства України з питань оподаткування та митного регулювання до суб'єктів спеціальної (вільної) економічної зони на їх вимогу протягом періоду функціонування спеціальної (вільної) економічної зони застосовуються особливості оподаткування та митного регулювання, передбачені Законом України «Про спеціальну (вільну) економічну зону «Порто-франко» на день їх реєстрації як суб'єкта спеціальної (вільної) економічної зони.

Тобто при зміні податкового законодавства для суб'єктів спеціальних економічних зон у частині податкових пільг, що надані на підставі відповідного закону, законодавство залишається незмінним, але тільки за їх вимогою. А частина, на яку пільги в оподаткуванні не поширюються, регулюється відповідно до чинного законодавства України.

Суб'єкти спеціальних (вільних) економічних зон, гарантії незмінності законодавства на яких не поширюються, також мають пільгові умови в оподаткуванні, але при зміні законодавства пільги, що були надані спеціальним законом, будуть застосовуватися з урахуванням вимог нового законодавства.

У деяких спеціальних законах про конкретні спеціальні (вільні) економічні зони до суб'єктів спеціальних (вільних) економічних зон застосовуються фінансові санкції у вигляді пені в разі несплати податку на додану вартість.

Так, згідно з ч. 2 п. 4 Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів», у разі нецільового використання устаткування, обладнання та комплектуючих деталей до них платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання за наслідками податкового періоду, в якому відбулося таке порушення, на суму податку на додану вартість, що мала б бути сплачена при ввезені (пересиланні) на митну територію України таких товарів, а також сплатити пеню, нараховану на таку суму податку, виходячи із 120 відсотків облікової ставки Національного банку України, що діяла на день збільшення податкового зобов'язання, за період від дати ввезення таких товарів до дати збільшення

податкового зобов'язання. Аналогічне нарахування пені на суму податку на додану вартість знайшло своє відображення й у ч. 3 п. 3 Закону України «Про спеціальну економічну зону «Миколаїв», на відміну від Закону України «Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу «Курортополіс Трускавець» та Закону України «Про спеціальну економічну зону «Славутич», де за нецільове використання відповідних товарів справляється податок на додану вартість, але без нарахування пені.

Отже, податок на додану вартість у зв'язку з нецільовим використанням устаткування є єдиним видом фінансових санкцій, що застосовується відповідно до спеціального закону щодо створення конкретної економічної зони. Виникає логічне питання, чи застосовуються до суб'єктів спеціальних (вільних) економічних зон ще якісь фінансові санкції за порушення податкового законодавства, яке буде розглянуто далі.

Що стосується суб'єктів спеціальних (вільних) економічних зон, на яких не поширюються гарантії забезпечення незмінності законодавства, то до них, у разі порушення податкового законодавства, застосовуються фінансові санкції на підставі Закону України «Про порядок погашення зобов»язань платників податків перед бюджетами та державними метаовими фондами» від 21.12.2000 р. № 2181-ІІІ [15] та інших нормативно-правових актів, у яких передбачено застосування фінансових санкцій.

Складніша ситуація склалася із суб'єктами спеціальних (вільних) економічних зон, на яких поширюється гарантія незмінності законодавства.

По-перше, право на незмінність в оподаткуванні суб'єктів спеціальної (вільної) економічної зони виникає лише за їх вимогою, але законодавством не встановлено, в якій формі має бути ця вимога.

По-друге, до суб'єктів спеціальних (вільних) економічних зон застосовуються особливості оподаткування на день їх реєстрації як суб'єктів спеціальної (вільної) економічної зони. Порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється у встановленому законодавством порядку, тобто для кожного суб'єкта СЕЗ буде своя дата реєстрації, що свідчить про необхідність диференційованого підходу до права виникнення гарантій незмінності законодавства в суб'єкта СЕЗ.

На виконання деяких положень спеціальних законів про створення конкретних спеціальних (вільних) економічних зон були внесенні зміни до Законів України з питань оподаткування. Так, у п. 11.12 ст. 11 Закону України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97 [16] встановлено, що на період функціонування спеціальної економічної зони податок на додану вартість справляється з урахуванням особливостей, встановлених спеціальним законом про таку спеціальну економічну зону.

У п. 22.5 ст. 22 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94 [17] встановлено, що на період функціонування спеціальної економічної зони податок на прибуток платників податку – суб'єктів цієї зони справляється з урахуванням особливостей, встановлених спеціальним законом про таку спеціальну економічну зону.

Отже, у вищезазначених законах дійсно закріплюється пільгова система оподаткування для суб'єктів спеціальних економічних зон, але це не позбавляє їх від відповідальності за порушення норм податкового законодавства.

На сьогоднішній день основним законом, що регулює розмір та порядок накладання фінансових санкцій за порушення податкового законодавства є Закон України «Про порядок погашення зобов»язань платників податків перед бюджетами та державними метаовими фондами» від 21.12.2000 р. № 2181-III, який набрав чинності з 1 квітня 2001 року.

До суб'єктів підприємницької діяльності, що зареєструвались у встановленому законом порядку як суб'єкти спеціальної (вільної) економічної зони до набрання чинності Законом України «Про порядок погашення зобов»язань платників податків перед бюджетами та державними метаовими фондами», положення цього Закону не застосовуються, а застосовуються нормативно-правові акти, що діяли на момент реєстрації. До них належать Закони України «Про державну податкову службу в Україні» від 04.12.1990 р. № 509-XII [18], «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р. № 1251-XII [19] та Інструкція про порядок застосування та стягнення фінансових санкцій органами державної податкової служби, затверджена наказом ГДПІ України від 20 квітня 1995 р. № 28 [20], зареєстрована в Міністерстві юстиції України 06.05.1995 р.

Але якщо такі суб'єкти були зареєстровані вже після набрання чинності Законом України «Про порядок погашення зобов»язань платників податків перед бюджетами та державними метаовими фондами», то дія цього Закону на них поширюється.

Література

1. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 р. № 2673-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 676
2. Про концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні: Постанова КМУ від 14.03.1994 р. № 167 // Урядовий кур'єр. – 1994. – № 66-67.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Голос України. – 2003. – № 49-50.
4. Про спеціальну (вільну) економічну зону «Порто-франко на території Одеського морського торгівельного порту»: Закон України від 23.03.2000 р. № 1607-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 26. – Ст. 208.
5. Про спеціальну економічну зону «Миколаїв»: Закон України від 13.07.2000 р. № 1909-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 349.
6. Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу «Курортополіс Трускавець»: Закон України від 18.03.1999 р. № 514 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 18. – Ст. 139.
7. Про спеціальну економічну зону «Яворів»: Закон України від 15.01.1999 р. №402 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 15. – Ст. 82.
8. Про спеціальну економічну зону «Славутич»: Закон України від 03.06.1999 р. № 721 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 263.
9. «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття»: Указ Президента України від 09.12.1998 р. № 1339 // Урядовий кур'єр. – 1998. – 12, 17 груд.
10. Про деякі питання валютного регулювання та оподаткування суб'єктів експериментальної економічної зони «Сиваш»: Закон України від 23.02.1996 р. № 65 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 11. – Ст. 52.

11. Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області: Закон України від 24.12.1998 р. № 356-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 7. – Ст. 50.
12. Про спеціальну економічну зону «Рені»: Закон України від 23.03.2000 р. № 1605-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 196.
13. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та спеціальну економічну зону «Порт Крим» в Автономній Республіці Крим»: Указ Президента України від 27.06.1999 р. № 740.
14. Про спеціальну економічну зону «Інтерпорт Ковель»: Указ Президента України від 22.06.1999 р. № 702 // Урядовий кур'єр. – 1999. – 26 серп.
15. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними метаовими фондами: Закон України від 21.12.2000 р. № 2181-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 10. – Ст. 44.
16. Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.1997 р. № 168/97 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 21. – Ст. 156.
17. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 р. № 334/94 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 4. – Ст. 28.
18. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04.12.1990 р. № 509-XII // Голос України. – 1991. – 12 січ.
19. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 р. № 1251-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 39. – Ст. 510.
20. Інструкція про порядок застосування та стягнення фінансових санкцій органами державної податкової служби: Затв. наказом ГДПІ України від 20 квітня 1995 р. № 28 // Офіційний вісник України. – 2001. – 13 квіт. – (Ст. 578).

УДК 342.925

А. О. Неугодніков

ПОВНОВАЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВИ

У зв'язку з прийняттям Кодексу адміністративного судочинства та початком вирішення справ Вищим адміністративним судом України актуальність цієї статті, на мій погляд, не викликає сумнівів. Повноваження адміністративного суду є основним елементом його правового статусу, відображають його функціональну, державно-владну і правову природу.

Необхідно нагадати, що повноваження є явищем, яке безпосереднє обумовлено феноменом влади. Більшість учених розглядають повноваження як один із складових елементів поняття судової влади [1, с. 129; 2, с. 384, 3, с. 43]. Повноваження суду – це можливість вчиняти різні процесуальні дії та вживати організаційні заходи, спрямовані на забезпечення розгляду справи.

А. Ф. Козлов пропонує виділити такі групи повноважень суду при здійсненні правосуддя з: а) забезпечення участі в процесі зацікавлених осіб; б) збирання, дослідження та оцінки доказів і встановлення об'єктивної істини у справі; в) винесення рішень; г) виправлення допущених помилок при винесенні рішень; д) виконання судових рішень. До цього самого виду він відносить

© А. О. Неугодніков, 2007